

Nr 66.

Ankom till riksdagens kansli den 6 maj 1930 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande vid Offers gård i Västernorrlands län av en fast försöksgård för jordbruket.

(1:a avd.)

I nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition, punkt 10, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för upprättande vid Offers gård i Boteå socken av Västernorrlands län av en fast försöksgård för jordbruket beräkna för budgetåret 1930/1931 ett belopp av 85,000 kronor.

Härefter har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 19 mars 1930 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 250 under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att för budgetåret 1930/1931 anvisa

dels för upprättande vid Offers gård i Boteå socken av Västernorrlands län av en fast försöksgård för jordbruket till engångskostnader ett extra reservationsanslag av 77,500 kronor,

dels ock till driftkostnader för nämnda försöksgård ett extra förslagsanslag av 7,500 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till berörda statsrådsprotokoll.

I en vid 1920 års riksdag inom andra kammaren väckt motion (II:290) framställdes förslag i syfte att åstadkomma en allsidig utredning rörande anordnande inom landet av ett lämpligt antal fasta försöksgårdar och vad med denna fråga stode i samband med beaktande av i motionen angivna synpunkter. På hemställan av andra kammarens fjärde tillfälliga utskott och första kammarens andra tillfälliga utskott beslöt riksdagen med anledning av den väckta motionen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig utredning dels rörande utvidgning av den försöksverksamhet på jordbruksområdet, vilken redan då bedrevs vid de fasta försöksstationerna, dels ock rörande anordnande av fasta försöksgårdar för jordbruket samt därefter för riksdagen framlägga förslag i frågan. Sådan framställning gjordes i riksdagens skrivelse den 15 juni 1920 (nr 364).

Sedan Kungl. Maj:t härefter infortrat utlåtande av lantbruksstyrelsen samt av styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruks-

området, anbefalldes Kungl. Maj:t den 26 november 1920 styrelsen för centralanstalten att verkställa den av riksdagen begärda undersökningen.

En av styrelsen för centralanstalten tillsatt särskild kommitté för verkställande av det sålunda givna uppdraget avgav den 20 juni 1925 betänkande med utredningar och förslag (statsens offentliga utredningar 1925: 32). Kommitténs förslag utmynnade i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att fasta försöksgårdar måtte upprättas inom landet enligt en av kommittén framlagd plan. Försöksgårdarnas antal skulle till att börja med begränsas till fem, därav fyra för jordbruksförsök och en för husdjursförsök. Av dessa skulle en förläggas i Skaraborgs län för försök å den styva leran, en till sandjordsområdet i Kristianstads län, en till mellersta Norrlands fastmarksområde i Västernorrlands län och en till Örebro län för lättlerområdena inom Mälar- och Hjälmabygden. Försöksgården för husdjursförsök borde förläggas så nära den centrala försöksledningen i Stockholm som möjligt. Två av jordbruksförsöksgårdarna borde omedelbart inrättas, nämligen en för lerjordsområdet i Skaraborgs län och en för mellersta Norrlands fastmarksjordar i Västernorrlands län.

Med skrivelse den 30 november 1925 överlämnade styrelsen för centralanstalten till Kungl. Maj:t kommitténs betänkande.

Med anledning av vad styrelsen för centralanstalten i nämnda skrivelse anfört fann Kungl. Maj:t den 25 juni 1926 gott uppdraga åt styrelsen att, till fullföljande av det styrelsen i förevarande avseende förut lämnade uppdraget, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i styrelsens nyssberörda framställning, verkställa utredning och avgiva förslag rörande upprättande av högst fyra jordbruksförsöksgårdar samt att för ändamålet anlita sakkunniga personer. I skrivelse den 29 november 1926 hade centralanstaltens styrelse avgivit den genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 juni 1926 åt styrelsen överlämnade utredningen, vilken verkställdes av en av styrelsen utsedd kommitté bestående av lantbrukaren David Pettersson i Bjälbo samt professorerna H. Juhlin-Dannfelt och Nils Hansson.

Styrelsen hade i anledning av utredningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bevilja för upprättande av en försöksgård å kronoegendomen *Lanna nr 10 Borregård* i Saleby socken av Skaraborgs län till engångskostnader 153,500 kronor och till årlig driftkostnad 26,000 kronor ävensom för upprättande av en försöksgård å *Offers gård* i Boteå socken av Västernorrlands län, tillhörig Björkå aktiebolag, därest gården skulle av staten övertagas på arrende, till engångskostnader 56,900 kronor och till årlig driftkostnad 24,050 kronor eller, därest gården skulle av staten förvärvas med äganderätt, till engångskostnader 137,500 kronor och till årlig driftkostnad 20,250 kronor.

I proposition nr 136 till 1928 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för budgetåret 1928/1929 anvisa *dels* för upprättande vid *Lanna*

Borregården i Saleby socken av Skaraborgs län av en fast försöksgård för jordbruket till engångskostnader ett extra reservationsanslag av 44,000 kronor, dels ock till driftkostnader för nämnda försöksgård ett extra anslag av 6,000 kronor. Enligt propositionen beräknades engångskostnaderna för försöksgårdens upprättande till 143,400 kronor och de årliga driftkostnaderna till 22,000 kronor. När Lanna Borregården skulle för statsverkets räkning övertagas först den 14 mars 1929, ansågs endast ett belopp av 64,000 kronor för engångskostnader och 6,000 kronor för driftkostnader vara erforderligt för budgetåret 1928/1929. Då enligt åtagande av Skaraborgs läns hushållningssällskap 20,000 kronor funnes tillgängliga vid påbörjande av arbetet med försöksgårdens iordningställande, behövde för samma budgetår anvisas allenast 50,000 kronor, därav 44,000 kronor för engångskostnader och 6,000 kronor för driftkostnader.

I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet framhöll föredragande departementschefen, att ett första steg då borde tagas för anordnande här i riket av fast försöksverksamhet vid särskilt för ändamålet iordningställda försöksgårdar, samt yttrade därefter bland annat, att ehuru det syntes hava varit önskvärt att på en gång kunnat upprättas åtminstone några försöksgårdar, representativa för jordbruksförhållanden och jordarter inom olika delar av landet, man för det dåvarande torde, med hänsyn till de med en försöksgårds upprättande och drift förbundna icke obetydliga kostnaderna, få begränsa sig till anläggandet av allenast en försöksgård.

I sitt i anledning av propositionen avgivna utlåtande nr 42 yttrade jordbruksutskottet till en början följande.

»Det av Kungl. Maj:t nu framställda förslaget, som på sätt departementschefen uttalat utgör ett första steg för anordnande här i riket av fast försöksverksamhet vid särskilt för ändamålet utslutande på statens bekostnad iordningställda försöksgårdar, avser upprättande i Västergötland av en sådan försöksgård för jordbruksförsök. Av utredningen i ärendet att döma synes förslaget närmast föranlett av den i riksdagens ovanberörda skrivelse 1920 begärda utredningen rörande bland annat anordnandet av fasta försöksgårdar för jordbruket. Häri pekade riksdagen på att några, exempelvis tre, större fasta försöksgårdar borde komma till stånd, där sådana försök kunde utföras, som krävde större areal eller i övrigt ej kunde lämpligen anordnas med de mera begränsade hjälpmedel, som stode de vid lantbruks- och lantmannaskolor anordnade försöksstationerna till buds.

Den i ärendet verkställda utredningen synes giva vid handen, att vissa svårigheter möta att inom ramen för den nuvarande statsunderstödda försöksverksamheten på jordbrukets område tillgodose önskvärda krav på skärpa och tillförlitlighet. Förbättrade förhållanden i sådant avseende hava ansetts kunna vinnas genom anläggning på sätt riksdagen i berörda skrivelse ifrågasatt av fasta försöksgårdar, där försök kunde fullföljas under en längre följd av år samt övervakas av fast anställd, särskilt för ändamålet utbildad och å gården stationerad personal. Endast vid en sådan försöksgård kunde, framhålls det, i ovan angivet av-

seende erforderliga garantier vinnas. Saknaden av fasta försöksgårdar hade enligt utredningen ock medfört, att åtskilliga för jordbruket viktiga förhållanden ännu icke kunnat upptagas till experimentell behandling.

I fråga om behovet av en åtgärd i föreslagen riktning synes under ärendets utredning någon tvekan icke hava rätt. Utskottet är ock för sin del övertygat, att en mera fast ordnad försöksverksamhet å jordbrukets område kan — om den rätt planlägges och bedrivs — hava en betydelsefull uppgift att fylla. Utskottet tänker härvid icke minst på den möjlighet till erhållande av en fullt opartisk praktisk prövning av upp-nådda växtförädlingsresultat, som därigenom skulle vinnas. Det må ock framhållas, att de vid en fast försöksgård utvunna resultaten kunna vara av vägledande betydelse för den enskilde jordbrukaren.»

Sedan utskottet därefter berört frågan om platsen för anordnande av en sådan försöksverksamhet samt de för anläggningen beräknade kostnaderna, hemställde utskottet om bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

Riksdagen fattade sitt beslut i enlighet med utskottets förslag (R. skr. nr 213).

Vid 1929 års riksdag hemställdes i två likalydande *motioner* (I: 45; II: 93), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1930 års riksdag om inrättande i Västernorrlands län av en fast försöksgård för jordbruket i *mellersta Norrland*.

Jordbruksutskottet anförde beträffande ifrågavarande motioner, att utskottet i likhet med motionärerna ansåge välgående skäl tala för inrättande, på sätt centralanstaltens styrelse ifrågasatt, av en försöksgård för mellersta Norrland, en anordning som utskottet i övrigt funne vara en naturlig konsekvens av den ställning i förevarande avseende, som riksdagen redan intagit. Utskottet ansåge sig å andra sidan icke böra påkalla framställning därutinnan till 1930 års riksdag men vore övertygat, att Kungl. Maj:t skulle vid lämplig tidpunkt förelägga riksdagen förslag i ämnet. På grund därav hemställde utskottet, att de väckta motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottets hemställan godkändes av riksdagen.

Av statsrådsprotokollet inhämtas beträffande *det nu framlagda förslaget* följande.

Uti en till Kungl. Maj:t inkommen, den 14 oktober 1929 dagtecknad skrivelse har *Björkå aktiebolag*, med förmälan att bolaget vore synnerligen intresserat av att en försöksgård komme till stånd som ett led i strävandena att höja mellersta Norrlands jordbruk, erbjudit sig att för underlättande av denna plans förverkligande, under förutsättning att avstyckning av inrösningsjorden kunde ske utan tilldelning av skogsmark, på staten med full äganderätt överlåta all till Offers gård hörande inägojord jämte därå uppförda byggnader med undantag likväl av viss angiven mark och vissa byggnader, däribland den till gården hörande kvarnen samt de byggnader, som disponerades av Offers lantushålls- och ladugårdsskötarskola. I skrivelsen har uttalats, att det område, som innefattades i överlåtelsen, utgjorde tillhoppa 71.74 hektar jord, därav 47.50 hektar åker, 8.89 hektar gärdsbackar,

3.96 hektar tomt, 3.63 hektar betesmark och 7.76 hektar skogsmark. Såsom villkor för överlåtelsen har ytterligare föreskrivits, att staten övertog samtliga levande och döda inventarier till värden, som bestämdes av tre värderingsmän enligt lagen om skiljemän.

Styrelsen för centralanstalten för jordbruksförsök har under förutsättning att statsmakterna antog det av Björkå aktiebolag gjorda erbjudandet beräknat de engångskostnader samt de årliga utgifter och inkomster, som skulle föranledas av övertagande av ifrågavarande försöksgård för användning såsom fast försöksgård på följande sätt.

Engångskostnader för Offers försöksgård.

Lösen för levande och döda inventarier	kronor	45,000
Komplettering av inventarier	»	5,000
Byggnader: försökslada och gödselstad	»	15,000
reparation m. m. av äldre byggnader	»	10,000
Foder och utsäde första våren	»	2,500
	Kronor	77,500.

Beräkning av årliga utgifter och inkomster vid Offers försöksgård.

Utgifter.

Avlöningar:		
Föreståndarens lön (löneklass B 26)	7,380	
1 assistent	4,200	
1 arbetande rättare	1,200	
1 ladugårdsskötare	1,400	
1 stallkarl	900	
Elever	3,000	
Daglönare	3,500	
Mjölknings	1,680	23,260
Kraftfoder	4,000	
Utsäden	500	
Konstgödsel och kalk	2,500	
Elektrisk kraft och lyse, ledningarnas underhåll	1,500	
Bränsle, byggnadsvirke, krakstör	1,500	
Telefonavgifter	250	
Kontorsutensilier	300	
Maskiner och redskap, nyanskaffning	1,000	
Byggnaders och inventariers underhåll	2,500	
Skatter och övriga onera	1,200	
Diverse utgifter för lantbruket och försöksverksamheten	2,500	17,750
	Kronor	41,010.

Inkomster.

Råg 9,000 kg à 15 öre	1,350	
Potatis 24,000 kg. à 8 öre	1,920	
Mjök 100,000 kg. à 15 öre	15,000	
Slaktdjur	1,000	19,270
Bostadshyra av föreståndaren		800
» » assistenten		150
	Kronor	20,220.

Lantbruksstyrelsen har förordat antagande av det av Björkå aktiebolag gjorda erbjudandet.

Statskontoret har anfört bland annat följande.

Kungl. Maj:t och riksdagen torde genom sitt beslut om anordnandet av en fast försöksgård vid Lanna Borregården få anses hava i princip anslutit sig till tanken på anordnandet av försöksverksamhet av denna art. Med hänsyn härtill och då det nu föreliggande, av Björkå aktiebolag gjorda erbjudandet syntes för statsverket ekonomiskt fördelaktigt och någon tvekan om Offers gårds lämplighet för det avsedda ändamålet ej syntes råda, ansåge sig statskontoret kunna tillstyrka antagandet av bolagets nu gjorda erbjudande med därvid fästade villkor.

Departementschefen har anfört följande.

»Genom sitt bifall till Kungl. Maj:ts hemställan om upprättande vid Lanna Borregård av en fast försöksgård för jordbruket tog 1928 års riksdag ett avgörande steg mot förverkligande av det önskemål rörande anordnande av särskilda fasta försöksgårdar i olika delar av landet, som redan vid 1920 års riksdag kommit till uttryck. Riksdagens beslut år 1928 står i full överensstämmelse med det förslag, som i betänkande år 1925 avgavs av den utav styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet tillsatta kommittén. Såsom av redogörelsen för sagda betänkande framgår förmenade kommitterade, att den första fasta försöksgården borde förläggas till en plats, representativ för den i riket utbredd förekommande styva lerjorden, och föreslogo kommitterade därvid Lanna Borregård. Riksdagens godtagande av detta förslag innebar ett avvisande av den under utredningens gång framkomna tanken på anlåtande för ifrågavarande försöksverksamhet av någon utav de under lantbruksinstitutet vid Ultuna och Alnarp lydande egendomarna.

Kommitterade hava, såsom förtjänt att i andra hand upprättas, tänkt sig en till mellersta Norrland förlagd försöksgård. Mot kommitterades, av i ärendet hörda myndigheter biträdda förslag att för sådant ändamål borde såsom särskilt lämplig användas Offers gård i Västernorrlands län, har jag intet att erinra. Åkerjorden till Offers gård synes vara typisk icke blott för länet utan jämväl för en stor del av det övriga Norrland. Även med hänsyn till andra förhållanden — jag tänker därvid icke minst på det nära grannskapet till Sveriges utsädesförenings filialstation å Holm — torde Offers gård vara väl ägnad som försöksgård för nu ifrågavarande del av landet.

I propositionen till 1928 års riksdag angående Lanna Borregård uttalades önskvärdheten av att på en gång kunnat upprättas åtminstone några försöksgårdar, representativa för jordbruksförhållanden och jordarter inom olika delar av landet, men framhölls, att man för det dåvarande, med hänsyn till de med en försöksgårds upprättande och drift förbundna icke obetydliga utgifterna, syntes få begränsa sig till anläggande av allenast en sådan gård. Genom Björkå aktiebolags frikostiga erbjudande att utan vederlag på staten

överlåta större delen av till Offers gård hörande inägor samt flertalet av gårdens byggnader har emellertid nu yppats en möjlighet att för rimliga kostnader nå ett stycke ytterligare framåt på den inslagna vägen. Det synes önskvärt, att staten begagnar det tillfälle, som sålunda står till buds, därigenom åstadkommande att jämväl den andra av de två, såsom för jordbruket mest betydelsefulla i första rummet föreslagna fasta försöksgårdarna blir en verklighet. Lämplig tidpunkt för ett övertagande av Offers gård för statsverkets räkning torde vara den 14 mars 1931.

Verksamheten vid denna andra försöksgård synes böra organiseras i likhet med vad som skett vid Lanna Borregård. Jämväl Offers gård torde sålunda böra stå under högsta uppsikt av centralanstalten för jordbruksförsök, som skall hava att fastställa försöksplanerna samt i övrigt ansvara för arbetet på gården. Närmaste ledningen av gården torde böra handhavas av en föreståndare, vid vars sida skall finnas nödig personal. Liksom vid Lanna Borregård bör givetvis även vid Offers gård samarbete äga rum med jordbrukare och intresserade i trakten.

Kostnaderna för anläggande och drift av en försöksgård vid Offers gård anser jag kunna i huvudsak beräknas enligt styrelsens för centralanstaltens förslag. Engångskostnaderna torde sålunda få uppskattas till 77,500 kronor, beräknade på det sätt, styrelsen angivit. Beträffande driftkostnaderna vill jag erinra om att, såsom redan styrelsen framhållit, föreståndaren för försöksgården vid Lanna Borregård erhåller arvode efter placering i löneklassen B 24. Någon anledning torde ej finnas att placera föreståndaren för den nu ifrågasatta försöksgården i annan löneklass. Efter gällande dyrortsgruppering skulle föreståndarens årslön sålunda bli 6,528 kronor. Med hänsyn härtill och enligt styrelsens i övrigt anförda beräkningar, mot vilka jag icke finner anledning till anmärkning, skulle de årliga utgifterna för Offers försöksgård — fransett dyrtidstillägg åt föreståndaren och assistenten — belöpa sig till 40,158 kronor och de årliga inkomsterna uppgå till 20,220 kronor.

Statskontoret har förordat, att för bestridande av ovan nämnda dyrtidstillägg åt föreståndaren och assistenten i staten för försöksgården skulle upptagas en särskild post med förslagsanslags natur å 1,600 kronor. Denna anordning synes lämplig. Med hänsyn därtill att verksamheten å försöksgården skulle taga sin början först den 14 mars 1931 torde för budgetåret 1930/1931 behöva beräknas allenast en del av nämnda belopp. På sätt ifrågasatts beträffande den nu föreslagna försöksgården, torde framdeles jämväl dyrtidstilläggen för personal vid Lanna Borregård böra utgå från det till försöksgårdens drift anvisade anslaget.

Med hänsyn till vad ovan anförts skulle alltså för bestridande av driftkostnaderna vid Offers gård erfordras ett årligt anslag av $(40,158 - 20,220 + 1,600 =)$ 21,538 kronor eller avrundat 21,600 kronor, vilket anslag av skäl statskontoret framhållit torde böra erhålla karaktären av förslagsanslag.

Enär emellertid Offers gård icke skulle övertagas av staten förrän från och med den 14 mars 1931, torde för täckande av driftkostnaderna för budgetåret 1930/1931 allenast behöva äskas ett dylikt anslag av 7,500 kronor, däri inbegripet utgifter för dyrtidstillägg.»

Utskottet.

Genom ovanberörda beslut om inrättande av en fast försöksgård vid Lanna Borregården torde riksdagen hava i princip anslutit sig till tanken på anordnande av försöksverksamhet av denna art. Utskottet yttrade ock i sitt förenämnda av riksdagen godkända utlåtande förlidet år, att vägande skäl talade för inrättande av en försöksgård för mellersta Norrland, en anordning som utskottet för övrigt fann vara en naturlig konsekvens av den ställning i förevarande avseende, som riksdagen redan intagit. I betraktande härav och då det föreliggande av Björkå aktiebolag gjorda erbjudandet av statskontoret ansetts för statsverket ekonomiskt fördelaktigt och någon tvekan om lämpligheten av Offers gård för det avsedda ändamålet icke synes föreligga, finner sig utskottet böra tillstyrka antagande av detta anbud. De av departementschefen gjorda kostnadsberäkningarna föranleda icke någon erinran från utskottets sida.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må för budgetåret 1930/1931 anvisa
dels för upprättande vid Offers gård i Boteå socken av Västernorrlands län av en fast försöksgård för jordbruket till engångskostnader ett extra reservationsanslag av 77,500 kronor,

dels ock till driftkostnader för nämnda försöksgård ett extra förslagsanslag av 7,500 kronor.

Stockholm den 6 maj 1930.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Nils August Nilsson, Elof B. Andersson, Gabrielsson, Carl E. Eriksson, Granath, August W. Johansson*, friherre *Lagerfelt* och *Henriksson* samt]

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hedlund* i Häste, *Carlström*, *Svensson* i Grönvik, *Björk* i Tryde, *Olsson* i Rödningsberg, friherre *Lilliecreutz* och *Pehrsson* i Bramstorp.